

# FILOLOGIE JAKO ZAKLETÍ I SVOBODA: POKUSY O NOVOU FILOLOGII

*Ivo Pospíšil*

Ústav slavistiky FF MU Brno

**Abstrakt:** Na základě návratů k „staré filologii“, například ke klasické knize o „dějinách slovan-  
ské řeči a literatury ve všech nářečích“ P. J. Šafařika/Šafárika, líčí autor současný stav parcializace  
a disperze tradiční filologie a navrhuje řešení, které by se nemělo vzdávat jisté utopičnosti ve  
smyslu reflexí dosavadní filologie a postupné integrace nových postupů, aniž rezignovalo na pozi-  
tivistickou akribii a práci s fakty. Pojem „nová filologie“ znamená novou vývojovou fázi discipli-  
ny, která se nebude utvářet jen v teorii, ale hlavně v každodenním výzkumu a permanentním sbli-  
žování lingvistiky a literární vědy a prostupování nových metodologií.

**Klíčová slova:** parcializace a disperze tradiční filologie, „nová filologie“ jako sebereflexe, postup-  
né sbližování lingvistiky a literární vědy a integrace metodologií

**Abstract:** On the basis of the returns to „old philology“, e. g. to the classical book on „the history  
of Slavonic language and literature in all dialects“ by P. J. Šafařík/Šafárik, the author of the  
present article describes the contemporary state of the partialization and dispersion of traditional  
philology proposing a solution which should not abandon a certain utopian character in the sense  
of the reflections of the existing philology and of the gradual integration of new approaches  
without resigning from the positivist accuracy and handling the facts. The term „new philology“  
means a new evolutionary stage of the discipline which cannot be formed only in theory, but  
mainly in everyday research, in the process of the permanent convergence of linguistics and  
literary criticism, and of the permeation of new methodologies.

**Keywords:** partialization and dispersion of traditional philology, „new philology“ as a reflection  
and gradual convergence of linguistics and literary criticism and the integration of methodologies

Filologie je „láska ke slovu, jazyku“ a představuje komplex zkoumání jazyka a  
jeho produktů, tj. literatury v širokém i úzkém slova smyslu. Dnes se filologie  
často chápe zúženě jako zkoumání jazyka, tedy vlastně spíše jako lingvistika, nebo  
také jako něco, co se týká starší vývojové fáze jazyka a literatury, v případě našich  
literatur jde o středověk, tedy medievistika (takto je orientován i český časopis  
nesoucí tradiční název *Listy filologické*; termín „filologické“ a jistě i archaický  
postpoziciční slovosled znamená „orientovaný na starší vývojové fáze jazyka a lite-

ratury“), ale v minulosti tomu tak nebylo; jazyk a literatura tvořily v těchto zkoumáních vždy jeden celek: takto chápali filologie jak Josef Dobrovský, tak P. J. Šafařík/Šafárik ve svém německy psaném spise, v jehož názvu je vlastně komplexnost filologie obsažena (*Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*). Podívejme se tedy na filologii z pozice slavistiky.

Od podzimu 1819 je Šafařík profesorem a pak i ředitelem pravoslavného gymnázia v Novém Sadě v Srbsku. Ve 20. letech 19. století tu vydává časopis *Srbski letopis* a je u zřízení Matice srbské. Zde také píše již zmíněnou proslulou knihu (1826), zakládající dílo srovnávací slovanské literární komparistiky, z něhož – zdá se – vydatně čerpal Adam Mickiewicz ve svých přednáškách na Collège de France, které jsou podle našeho soudu ne zcela po právu pokládány za počátky slovanské literárněvědné slavistiky a komparistiky. Freiburský profesor a český slavista Antonín Měšťan (1930-2004) prokázal Šafaříkovu prioritu – jeho handicapem byla němčina, jíž bylo dílo napsáno – ta byla omezena – stejně jako dnes – na střední Evropu (Mitteleuropa), zatímco Mickiewiczova francouzština mu otevřela cestu do celého tehdejšího vědeckého světa. Toto dílo bylo však jen počátkem Šafaříka-slavisty, i když na něm vlastně pracoval po celý život a přepracovával je: posmrtně vyšla část *Geschichte der südslawischen Literatur* (1864). Pavel Josef Šafařík jako Slovák náleží především dnešní slovenské vědě, slovenské slavistice, současně však tvořil ve státním útvaru, který byl multinacionální a multikulturní: to, že se problémy národů tehdejšího Rakouska neřešily uspokojivě, vedlo nakonec k jeho rozpadu, nicméně Šafařík vlastně jako Slovák zasáhl do řady kulturních činností, takže se k němu právem může hlásit i česká, německá a maďarská slavistika – jeho klíčové dílo vychází německy v Budíně (Budě): mezi češtinu a němčinu dělil tento slovenský evangelík svou vědeckou produkci. Jeho dílo je tedy typicky středoevropské a evropské: je slovenským i českým a německým slavistou, patří stejně tak k tradicím uherské slavistiky a kvůli jeho zásahu do kulturních dějin Srbů se k němu právem hlásí i jižní Slované.

Ostatně jeho již zmíněné klíčové komparatistické dílo, jímž se stal zakladatelem tradice srovnávací slovanské literární vědy, je na titulní straně uvedeno jménem v německé verzi *Paul Joseph Schaffarik, doctor der Philosophie, professor am Gymnasium in Neusatz, der Philologischen Gesellschaft in Jena Mitglied* – vydáno bylo jako součást císařsko-královských spisů.

Základním pojetím, jímž v *Dějinách slovanské řeči a literatury*<sup>1</sup> Šafařík pokračuje v koncepci Josefa Dobrovského, je areálový pohled, tj. komplexně

<sup>1</sup> Viz Pavel Jozef Šafařík: *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Fotomechanischer Neudruck mit einem Vorwort von Prof. Dr. Jan Petr, CSc., Prag. Nach einem Exemplar der Sächsischen Landesbibliothek Dresden, das uns freundlicherweise für den Neudruck zur Verfügung gestellt wurde. Das Vorwort wurde aus dem Tschechischen übersetzt von Paul Völkel. VEB Domowina-Verlag, Bautzen 1983. Slovenský preklad: Dejiny slovanského

územní pojetí slovanské filologie. V úvodu (Einleitung) najdeme prostorově ukotvený výklad o původu Slovanů (Abstammung, Wohnsitze u. Thaten der alten Slawen; Religion und Sitten, Cultur u. Sprache der alten Slawen; Slawischer Volksstamm im dritten Jahrzehnt des XIX. Jahrhundert; Slawischer Sprachstamm zu Anfange des XIX. Jahrhundert; Character und Cultur der Slawen im Allgemeinen; Schicksale und Zustand der slawischen Literatur im Allgemeinen; Uebersicht einiger Beförderungsmittel der Literatur unter den Slawen). Je to především obecné pojetí Slovanů a slavistiky, kulturně historický půdorys, který determinuje další výklad.

První díl (Erster Theil) logicky začíná kapitolou Südöstliche Slawen: bere tedy Šafařík jižní Slovanů mluvící jazykem, který se stal základem prvního slovanského spisovného jazyka – staroslověnštiny –, a východní Slovanů, kteří tento jazyk, především v podobě ruštiny převzali do systému psané i mluvené řeči jako syntézu východoslovanského a jihoslovanského jazyka. Má to svou logiku. Jestliže první kapitola je věnována staroslověnštině a její literatuře, hned druhý pododdíl se týká ruské řeči a literatury. Pod pojmem ruský (což původně bylo ugrofinské označení Vikingů, Varjagů, Normanů či Skandinávců obecně) rozumí Šafařík Velkorusy, Malorusy (Ukrajince) a Bělorusy a jazykově mluví o „russische oder grossrussische, kleinrussische a weissrussische Mundart“. Literaturu vidí jako kompaktní a není divu, že jeho líčení staršího vývojového období je dosti chudé, když si uvědomíme, že vše vlastně bylo objeováno a interpretováno až v průběhu 19. století a skloubeno v jeden umělecký celek až v století následujícím (vše vlastně začíná Petrem Velikým a končí Karamzinem a literaturou za vlády Alexandra I.). Pak následuje pojednání o jazyce a literatuře Slovanů- či Slavosrbů řeckého ritu (obřadu), pak totéž u katolických Slavosrbů (Dalmatinců, Bosňanů, Slavonců) a Chorvatů, další oddíl pak u Windů čili dnešních Slovinců. Druhý díl (zweiter Theil) je věnován severozápadním Slovanům, (nordwestliche Slawen), tedy Čechům, Slovákům, Polákům a Lužickým Srbům z obou Lužic (Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur, Geschichte der Sprache und Literatur der Slowaken, Geschichte der polnischen Sprache und Literatur a Geschichte der Sprache und Literatur der Sorben oder Wenden in den Lausitzen).

Zajímavé jsou proporce a význam, který je jednotlivým „slovanským nářečím“ připisován: zcela zřetelně je dominantní ruská a česká literatura; to má v první třetině 19. století ještě svou logiku, definitivně se to mění v 19. století ve prospěch polské literatury: tradice české literatury přece jen sahají až do období

---

jazyka a literatury všech nářečí. Vydavatelství SAV, Bratislava 1963. Vedecký redaktor Karol Rosenbaum, recenzenti Andrej Mráz, Oldřich Králík. Z nemeckého originálu *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*, Budín 1826, preložili, edične pripravili a poznámky napísali Valéria Betáková a Rudolf Beták. Úvodnú štúdiu napísal Karol Rosenbaum.

románského a vrcholu dosahují v gotice Smilovy školy: ani česká renesanční a hlavně humanistická literatura není zanedbatelná, zejména ve spojení s významem Prahy jako královského a císařského sídla celoevropského významu (Karel IV., husitské války, Jiří z Poděbrad, Jagellovci, Rudolf II.).

Ještě si je nutno uvědomit, jak Šafařík užívá jednotlivé pojmy, resp. termíny: českou literaturu nazývá „böhmische Literatur“, což je označení především zemské a znamená prostě literaturu psanou v zemích Koruny české, spíše však jen v Čechách, i když myslí zjevně především literaturu psanou skutečně česky, tedy slovanským jazykem. Podobně píše nikoli o slovenské literatuře, ale o řeči a literatuře Slováků, což má také podobný nadjazykový ráz: kromě slovanského jazyka tu byla především latina a později – jako v zemích Koruny české – němčina a ještě mnohem později (de facto výrazněji od 18. století) v horních Uhrách, tedy na dnešním území slovenském, maďarština. Pojem „böhmisch“ je však poněkud sporný: jelikož slovo „tschechisch“ je poměrně nové a začalo se užívat via facti až po roce 1918, bylo slovo „böhmisch“ užíváno skutečně pro češtinu jako západoslovanský jazyk (angl. Bohemian; franc. jsou „les Bohemians“ cikáni, tedy dnes Romové – zjevně podle země, ze které do Francie přicházeli). Nejde zdaleka o hru se slovy: ta jsou klíčová pro pochopení významů dnes zastřešených nebo znejasněných.

Jasnější pohled poskytne Šafaříkovo rozdělení jazyků, tedy „nářečí“ (Mundarten): na počátku stojí staroslověnština jako v podstatě umělý nebo uměle dotvořený jazyk založený na bázi jihoslovanské, resp. egejsko-makedonské či egejsko-bulharské – na rozdíl od obou dnešních moderních jazyků jde však o jazyk syntetický, nikoli analytický. Pak následuje ruština sestávající se z velkoruštiny, maloruštiny a běloruštiny, pak srbština, kam patří bulharština, sama srbština, dalmatština a bosenština, pak chorvatština a nakonec slovinština (slovenisch) neboli vindština (windisch). To vše jsou jazyky jihovýchodní. Ze severozápadních to jsou čeština skládající se z češtiny a moravštiny (není to omyl, neboť k připojení moravského národa moravského jazyka k českému národu a českému jazyku došlo pod tlakem národního obrození a česko-německého nacionalismu teprve v průběhu 19. století – změnu fixují *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* – v nových vydáních se jména země vynechávají – důvod neznám – Šafaříkova nejbližšího přítele a podporovatele, rodem Moravana Františka Palackého), slovenština, srbština (sorbisch) v Lužici horní a srbština v Lužici dolní (u Šafaříka Ober Lausitz, Nieder Lausitz), starém to území Českého státu, polština sestávající se z velkopolstiny, malopolstiny, slezštiny a dalších nářečí. To je dělení víceméně odpovídající stavu z počátku 19. století: je tu ještě mnoho přechodových jazykových, kulturních a mentálních pásem, kontury dnešních slovanských jazyků, resp. slovanských jazyků národních států nejsou zdaleka tak ostré. Jako příklad může sloužit fakt, že Češi a Slováci v podstatě do 30. let 19. století a někdy i déle nepotřebovali pro čtení

polské literatury žádné překlady a také se mnoho nepřekládalo, četlo se v originále asi tak, jak dnešní Slovák čte česky nebo Čech slovensky. V podstatě průměrně vzdělaný Čech či Slovák ostatně v té době četl s porozuměním ve všech slovanských jazycích.<sup>2</sup>

Postupně od druhé poloviny 19. století se filologie stále více štěpila na jazykovědu a literární vědu: za pozitivismu a zvláště za moderny, kdy se objevují psychologické metody a celý proces je dovršen dominancí imanentních metod ve 20. století: lingvistika se přiklání k exaktnějším přístupům, nakonec ke statistice, matematice, teorii informace, kybernetice, počítačovým metodám, literární věda spíše k esejsmu, psychologii, duchovědě; v rámci imanentních metod sice probíhá nové sblížování (poetický jazyk), ale současně nové dělení a štěpení a to trvá v podstatě dosud s výjimkou některých pokusů.

Dekonstrukce v provedení J. Derridy (1930-2004) a jeho následovníků a kritiků, zejména Ch. Norrisa (roč. 1947),<sup>3</sup> rozrušila konvenční hodnotová měřítko a povzbudila návraty k libovolnosti a esejistické volnosti<sup>4</sup> a nyní je tu snaha po „obnovení pořádku“: zní to hrozivě, ale jde jen o rámcovou restituci dohody, že psát literaturu a hodnotit ji má smysl a mělo by být společensky sankcionováno. Je zřejmé, že se obě části staré filologie již nikdy nespojí tak, jak tomu bylo v minulosti. Nicméně pokusy o novou konvergenci dnes sílí a možná také v souvislosti s posilováním diachronního přístupu, který se nám znovu vrací, se zvýšeným zájmem o novou podobu obecné historie, o vývoj jazyka a literární historii.

U Alexandra Korabljova jsem kdysi našel pokus, který mě oslnil: byl poněkud jiný než spekulativní úvahy vzešlé z dosavadního stavu filologie a jejich dvou volných součástí. Šlo o jeho knihu, která vyšla v rámci projektu Ruské akademie věd *Evoluce žánrů ruské literatury 17.-20. století – Hranice filologie*

<sup>2</sup> Viz Pospíšil, I.: Základní okruhy filologické a literárněvědné metodologie a teorie (elementy, materiály, úvahy, pojetí, texty). Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta, Trnava 2010.

<sup>3</sup> Viz překlady, např. Gramatológia. Bratislava 1999. Týž: Ostrohy: Štýly Nietzscheho. Bratislava 1998. Týž: Síla zákony: „mystický základ autority“. Praha 2002. Týž: Texty k dekonstrukci: práce z let 1967-1972. Bratislava 1993. Týž: Tradice vědy a skrývání smyslu: komentář k Husserlovu Původu geometrie. Praha 2003. Viz také M. Ajvaz: Znak a bytí: úvahy nad Derridovou gramatologií. Praha 1994. Týž: Znak, sebevědomí a čas: dvě studie o Derridově filosofii. Praha 2007. Z. Kožmín: Smysl dekonstrukce: derridovské průřezy. Brno 1998. S. Sim: Derrida a konec historie. Praha 2001. J. Češka: Falešná paměť literatury. Praha 2009. M. Petříček: Majestát zákona: Raymond Chandler a pozdní dekonstrukce. Praha 2000. P. de Man: Allegories of Reading.: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust. New Haven 1979. Ch. Norris: Deconstruction: Theory and Practice. London 1991. Týž: Derrida. Cambridge 1987.

<sup>4</sup> I. Pospíšil: Literární věda na rozcestí. Hrst poznámek k minulosti, přítomnosti a budoucnosti. HOST 1998/2, s. 79-83.

(Пределы филологии, 2008).<sup>5</sup> Sám Korabljov z Doněcka je autorem knih *Мастер. Астральный роман* (1996-1997, Mistr. Astrální román), *Темные воды «Тихого Дона»* (*Temné vody Tichého Donu*), pojednání o tzv. Doněcké škole *Донецкая филологическая школа* (1997, 1999, 2000, 2006, 2007), monografie *Поэтика словесного творчества* (2001, Poetika literárního umění) a přehledů *Ars poetica A. С. Пушкина* (2007) a *Поэты и поэзия Бронзового века* (2007, Básníci a poezie Bronzového věku) aj., ovšem kromě četných studií. Autor vyšel z holistické koncepce (целостность художественного произведения), která se utvářela za časů velkého rozvoje sovětské literární vědy 60.-80. let 20. století, kdy se skutečnými badatelskými centry staly tzv. provinční univerzity nebo samostatné fakulty (Tartu, Doněck, Kaluga, Kemerovo, Novosibirsk, Daugavpils aj.), které koncipovaly vlastní projekty (strukturalisticko-sémiotické bádání, syžetologie, holistické pojetí literárního artefaktu apod.).

Korabljov to hned v úvodní stati vyjadřuje tím, že filologie není jen věda, ale také láska. Preferuje ontologické pojetí artefaktu, tedy to, co se v Rusku utvářelo z autochtonních i allochtonních kořenů souvisejících s fenomenologií vlastně od 10.-20. let minulého věku.

Jádrem Korabljovovy výpovědi je to, že zatímco význam filologie pro společenské mocenské elity paradoxně upadá, význam jejího předmětu, tedy jazyka a textů stoupá: filologie se tedy stává klíčem ke všemu, a přesto se jí opovrhuje. Zatímco za poslední etapou rozložení a destrukce bádání o literatuře pokládá dekonstrukci, novou etapou je smrt tzv. „kožené cesty“ a přímý dotek slova a literárního artefaktu – k tomu jistě vedou i náboženská, tajemství a konečností i estetika smrti. Strukturalismus podle Korabljova ukázal limity vědeckého přístupu. Podle něho je však „filologie specifickou jednotou vědeckého, uměleckého a náboženského vědomí“<sup>6</sup>.

Korabljov v těchto výzkumech reaguje i v tom smyslu, že filologie souvisí se životem a smrtí, že je to kategorie nejen holisticko-systémová, ale také duchovní, vlastně svým způsobem existenciální. V jistém smyslu se k němu řada dnešních badatelů přibližuje: na jedné straně je snaha nikoli o spojení, ale o nové přiblížení, vstřícný respekt a přebírání postupů, neboť objektem obou částí staré filologie je text, na straně druhé je filologie chápána jako sebereflexe člověka, jako kategorie humanitní, humánní a humanistická, kterou společnost může sice lehce postrádat, ale jejíž dlouhodobá absence se dříve nebo později projeví ve svém znekulturnění. Dodávám: záleží na tom, jaká společnost to bude a nejsem

<sup>5</sup> А. А. Кораблев: Пределы филологии. Министерство образования и науки Украины, Донецкий национальный университет, Российская Академия Наук, Сибирское отделение, Институт филологии, Издательство СО РАН, Новосибирск 2008.

<sup>6</sup> Korabljov, s. 255.

si jist, zda jsme již postupně nezačali budovat společnost, jíž bude nebo již je nekulturnost vlastní.

Jednou z cest vedoucích k novému propojení dnes oddělených disciplín je návrat do minulosti: na jedné straně to může být chápáno jako utopie (nevstoupíš dvakrát do téže řeky), na straně druhé, jak uvedeno výše, také studium starších vývojových fází literatury, kde je dotyk jazyka a jeho slovesných produktů markantnější, k medievistice/medievalistice.

I když se dnes tvrdí, že filolog nemůže kriticky zvládnout všechny koncepce jazykovědné a literárněvědné, řadu jazyků a literatury a ovšem tisíce položek sekundární literatury, ale měl by se o to alespoň snažit: filologie vždy byla tak trochu ve svém naplnění disciplínou utopickou, jinak řečeno transcendující, ale z objektivních důvodů nedosahující svého cíle; cíl je v dálce, naše snahy se s obzorem nikdy neprotnou, ale měly by se mu přibližovat. Dnes naopak vidíme masovou rezignaci na věcné znalosti nebo minimálně jejich podceňování; bez nich se však nemůžeme o utopický pohyb k nové filologii ani pokusit – rezignace snad pochopitelná ve věku technologické revoluce, ale její výsledky nevidíme, resp. technologie nám zatím nenahradí věcnou znalost a myšlenkovou práci s nimi.

Proto nejsem tak skeptický vůči názvu nebo pracovnímu označení „nová filologie“. Nejde ovšem o jakousi novou disciplínu, pouze o název pro novou vývojovou fázi filologie nebo přesněji filologického myšlení, neboť už nelze reprodukovat to, co bylo filologií před sto sto padesáti lety. Mnohé se zásadně změnilo, došlo k vzdalování, parcializaci, disperzi, dezintegraci i novému scelování – a to vše už nemůže současný filolog hloubkově postihnout.

Viděl bych cestu k jakési obnově, propojené, ale svou heterogenitu si udržující filologie ve všem tom, co jsem tu uváděl, komentuje práci jiných: cesta vpřed vede na jedné straně často zpět, k řetězcům reflexí a sebereflexí, na straně druhé k současné vstřícnosti, teleologickým vzájemným dotykům, aniž bychom vzdávali staré (chce se dodat: dobré) pozitivistické návyky spočívající v systémovosti i faktografii: zde nám bezprostřední duchovnost, jakási duchovnost „an sich“ nepomůže, spíše duchovnost „für sich“, přesněji stavění paralel nebo víceméně volnějších či pevnějších kauzálních vztahů. Nová filologie se bude utvářet podobně, tedy nikoli jen na bázi teorií, ale v praktickém výzkumném konání, ve sblížení obou sfér, lingvistické a literárněvědné, k nimž zvnějšíku přistupuje a je sceluje hledisko kulturně-areálové, aniž by je to nějak metodologicky omezovalo v permanentní transcendenci do stran, k bočním ziskům s tím, že budou také hledat více průníků. To je záležitost objektivně daná nejen tím, že jazyk je materiálem literárního textu a že text je výsledkem jazykové práce, ale že je to také subjektivní, volní akt, jenž je právě plodem sebereflexe. Právě k tomu se snažíme přispět.

## Literatúra

- GOLLER M. – G. WITTE (Hrsg.): Minimalismus zwischen Leere und Exzess. Tagungsbeiträge des internationalen wissenschaftlichen Symposiums am Institut für Slavistik der Humboldt-Universität zu Berlin vom 11. bis 13. November 1999.
- GREENBLATT, S.: Practising the New Historicism. Chicago: Chicago University Press, 2000.
- GREENBLATT, S.: The Greenblatt Reader. Malden, Mass.: Blackwell Pub., 2005.
- КОПАБЛИБ, А.: Predely filologii. Novosibirsk: Izdatel'stvo RAN, 2008.
- Metateoretyczne problemy literaturoznawcze. Wiedza o literaturze z punktu widzenia obserwatora. Praca zbiorowa pod redakcją B. Balickiego, D. Lewińskiego, B. Ryża i E. Szczerbuka. Wrocław: Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2005.
- OS'MAKOV, N. V. (ed.): Literaturnyje proizvedenija v dviženii epoch. AN SSSR, Institut mirovoj literatury im. A. M. Gor'kogo, Moskva: Nauka, 1979.
- OS'MAKOV, N. V.: Psihologičeskije napravlenije v russkom literaturovedenii. D. N. Ovsjaniko-Kulikovskij. Moskva, 1981.
- OS'MAKOV, N. V. (ed.): Russkaja literatura v istoriko-funkcional'nom osveščennii. AN SSSR, Institut mirovoj literatury im. A. M. Gor'kogo. Moskva: Nauka, 1979.
- POSPÍŠIL, I.: Areál a filologická studia. Brno: Masarykova univerzita, 2013.
- POSPÍŠIL, I.: Hĺbka a vzopätie. Z. Mathauser: Metodologické meditace aneb Tajemství symbolu. In: Slovenské pohľady, 1990, č. 6, s. 96 – 103.
- POSPÍŠIL, I.: Literární genologie. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- POSPÍŠIL, I.: Literární věda na rozcestí. Hrst poznámek k minulosti, přítomnosti a budoucnosti. In: HOST, 1998, roč. 14, č. 2, s. 79 – 83.
- POSPÍŠIL, I.: Literatura v souvislostech. Několik příběhů o tom, jak také číst literaturu z širšího pohledu. České Budějovice: Nakladatelství Vlastimil Johanus, 2011, 151 s.
- POSPÍŠIL, I.: Pátrání po nové identitě. Rusistické a vztahové reflexe. Brno: SvN Regiony, Středoevropské centrum slovanských studií, 2008.
- POSPÍŠIL, I.: Proměny jazyka a literatury v současných ruských textech (spoluautor Jiří Gazda). Brno: Ústav slavistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Masarykova univerzita, 2007.
- POSPÍŠIL, I.: K teorii ruské literatury a jejím souvislostem. Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 413. Brno: Munipress, 2013.
- POSPÍŠIL, I.: Základní okruhy filologické a literárněvědné metodologie a teorie (elementy, materiály, úvahy, pojetí, texty). Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta, 2010.
- POSPÍŠIL, I. – J. ŠAUR – A. ZELENKOVÁ (eds.): Postmodernismus: smysl, funkce, výklad (Jazyk – literatura – kultura – politika). Brněnské texty k slavistice XV. Týmová monografie. Brno: Vydáno péčí Centra filologicko-areálových studií při Ústavu slavistiky FF MU, 2012.



- POSPÍŠIL, I. – A. ZELENKOVÁ (eds.): Postmodernismus s pozadím. *Slavica Litteraria* X 15, 2012, Supplementum 1.
- SMIRNOV, I. (Hrsg.): *Hypertext Otčajanie/Сверхтекст Despair*. München: Sagner, 2000.
- SMIRNOV, I.: *Na puti k teorii literatury*. Amsterdam: Rodopi, 1987.
- SMIRNOV, I.: *Oliteraturenoje vremja. (Gipo)teorija literaturnych žanrov*. Sankt-Peterburg: Rchga, 2008.
- ŠAFÁRIK, P. J.: *Dejiny slovanského jazyka a literatury všetkých nárečí*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1963.
- ŠAFARŽÍK, P. J.: *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Bautzen: VEB Domowina-Verlag, 1983.
- VIRK, T.: *Primerjalna književnost na prelomu tisočletja. Kritični pregled*. *Studia Litteraria*, Ljubljana: Inštitut za slovinsko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, 2007.

Prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.  
Ústav slavistiky FF MU  
A. Nováka 1, 602 00 Brno  
Česká republika  
Ivo.Pospisil@phil.muni.cz